

УДК 378.123

**МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ПСИХОЛОГО-
ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧА ТЕХНІЧНИХ ДИСЦИПЛІН**

©Кулешова В.В., Мальована В.В.

Українська інженерно-педагогічна академія

Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут (м. Артемівськ)

Інформація про автора:

Кулешова Вікторія Володимирівна: ORCID: 0000-0003-3559-6388; vika_rada@mail.ru; завідувач кафедри інженерної педагогіки та психології, професор, доктор педагогічних наук; Українська інженерно-педагогічна академія Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут (м. Бахмут); вул. Мира 5, м. Бахмут, 84511, Україна.

Мальована Вікторія Володимирівна: ORCID: 0000-0002-7126-2599; viktoriya@krimart.ua; кандидат педагогічних наук, доцент кафедри інженерної педагогіки та психології; Українська інженерно-педагогічна академія Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут (м. Бахмут); вул. Мира 5, м. Бахмут, 84511, Україна.

Автором розглядаються методологічні підходи до формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін: системно-функціональний, компетентнісний, особистісно-діяльнісний, інтегративний, антропологічний, суб'єктний, акмеологічний, аксіологічний, технологічний підходи. Автор стверджує, що сукупність методологічних підходів дозволяє дослідити суть, зміст, структуру психолого-педагогічної компетентності викладача технічного вищого навчального закладу, визначити та обґрунтувати блоки ключових компетенцій викладача технічних дисциплін. Формулювати цілі, розробляти зміст та технологічне забезпечення процесу формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін.

Приділено увагу технологічному підходу, зазначається, що коли дослідження здійснюється на засадах технологічного підходу, то це спричиняє необхідність апробації як основного, так і оптимізованих варіантів технології, щоб на основі критеріїв оптимальності (1-й критерій – ступінь досягнення мети; 2-й критерій – раціональні витрати часу й ресурсів) виявити найкращий із них. Застосування технологічного підходу до проведення наукових досліджень у педагогічній галузі сприяє підвищенню їх ефективності, точності, усталеності результатів, науковому обґрунтуванню цілей, їх діагностичному формулюванню, а також проектуванню педагогічного процесу відповідно до критеріїв концептуальності, оптимальності та надійності.

Ключові слова: методологія, методологічні засади, компетентність, психолого-педагогічна компетентність, діалектика, системний аналіз.

В.В. Кулешова, В.В. Малеваная «Методологические подходы к проблеме формирования психолого-педагогической компетентности преподавателя технических дисциплин»

Автором рассматриваются методологические подходы к формированию психолого-педагогической компетентности преподавателей технических дисциплин: системно-функциональный, компетентностный, личностно-деятельностный, интегративный, антропологический, субъектный, акмеологический, аксиологический, технологический подходы. Автор утверждает, что совокупность методологических подходов позволяет исследовать сущность, содержание, структуру психолого-педагогической компетентности преподавателя технического вуза, определить и обосновать блоки ключевых компетенций преподавателя технических дисциплин. Формулировать цели, разрабатывать содержание и технологическое обеспечение процесса формирования психолого-педагогической компетентности преподавателей технических дисциплин.

Уделено внимание технологическому подходу, отмечается, что если исследование проводится на основе технологического подхода, то это приводит к необходимости апробации как основного, так и оптимизированных вариантов технологии, чтобы на основе критериев оптимальности (1-й критерий - степень достижения цели, 2-й критерий - рациональные затраты времени и ресурсов) выявить лучший из них. Применение технологического подхода к проведению научных исследований в педагогической области способствует повышению их эффективности, точности, устойчивости результатов, научному обоснованию целей, их диагностическому формулировке, а также проектированию педагогического процесса в соответствии с критериями концептуальности, оптимальности и надежности.

Ключевые слова: методология, методологические основы, компетентность, психолого-педагогическая компетентность, диалектика, системный анализ.

V.V. Kuleshova, V.V Malovana «Methodological approaches for the problem of the psycho-pedagogical competencies formation of the technical disciplines lecturer»

The author considers the methodological approaches for the formation of the psycho-pedagogical competencies of the technical disciplines lecturers: systemic functional, competence-based, learner-centered, integrative, anthropological, subjective, acmeological, axiological and technological approaches. The author confirms the total methodological approaches allowing to analyze the essence, content and the structural psycho-pedagogical competencies of the technical disciplines lecturer to define and prove the components of core competencies for the technical disciplines lecturer. The technical disciplines lecturer have to set goals, do research into the engineering support content of the process of the psycho-pedagogical competencies formation of the technical disciplines lecturer.

It is given the special consideration to the technological approaches and shown that if the research is conducted on the basis of the technological approaches and this lead to the need of testing of both primary and optimized technology options to based on the criteria of optimality (the 1st criterion is the degree of the goals achievement, the 2nd criterion is a rational investment of time and resources) to identify the best of them.

The application of technological approach to conducting scientific research in the pedagogical area contributes to the improvement of their efficiency, precision, results stability, the scientific justification of the goals, their diagnostic formulation, as well as the design of the pedagogical process in accordance with the criteria of conceptuality, optimality and reliability.

Key words: methodology, methodological principles, competence, psychological and pedagogical competence, dialectic, system analysis.

Постановка проблеми. При дослідженні психолого-педагогічної компетентності викладача технічного ВНЗ важливо враховувати, що це багатовимірний феномен, який визначається низкою чинників: соціальними чинниками (освітня ситуація в країні і світі, потреби та соціально-економічні можливості суспільства в підготовці сучасних фахівців, напрями реформування вищої технічної освіти тощо); професійними чинниками (особливості професійного середовища, тип освітнього закладу, корпоративні цінності, домінуючий стиль відносин у технічному ВНЗ; нормативно-діяльнісними чинниками (кваліфікаційні вимоги до викладача, зміст, види, функції професійної діяльності); особистісними чинниками (здібності, установки, ціннісні орієнтації, трудові мотиви викладача тощо).

Соціальне замовлення на підготовку фахівців інженерно-технічного профілю, здатних модернізувати виробництво, змінює спрямованість професійно-педагогічної діяльності викладача технічного ВНЗ. Відповідно до характеру діяльності, що ускладнюється, задаються нові нормативні вимоги до кваліфікації викладача. У кваліфікаційній характеристиці, за суттю, представлено нормативну модель компетентності, тобто відображений склад знань, умінь, навичок і професійно-особистісних характеристик

викладача. Однак це багато в чому статична модель, яка не змінюється так саме швидко, як освітня ситуація в країні та світі.

Крім того, в інженерно-педагогічній освіті та її відносинах із суспільством виникли суперечності, а саме:

- між зростаючими вимогами суспільства до викладачів технічних дисциплін та досить низьким рівнем сформованості в них психолого-педагогічної компетентності;
- між необхідністю формування у викладачів технічних дисциплін психолого-педагогічної компетентності та нерозробленістю наукових засад щодо її формування.

Правильний вибір методологічних засад для дослідження психолого-педагогічної компетентності викладача технічного ВНЗ дозволить розглянути даний феномен системно, комплексно, в різних ракурсах (з точки зору її змісту, структури, динаміки розвитку), виявити і впорядкувати вплив різноманітних чинників на формування компетентності, виділити ключові психолого-педагогічні компетенції викладача, які затребувані сучасною освітньою практикою і потребують першочергового формування.

Постановка завдання. Метою статті є виявлення суті методологічних підходів щодо формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблемами методології в педагогічних дослідженнях займалися такі науковці: В. Беляєв, Б. Бім-Бад, М. Богуславський, С. Бобришев, З. Васильєва, Р. Вендровская, Ш. Ганелін, Є. Голант, М. Демков, О. Джуринський, Г. Жураківський, П. Каптерев, І. Колесникова, Б. Комаровський, Н. Константинов, Г. Корнетів, Ф. Корольов, В. Краєвський, М. Лазарев, В. Лозова, Є. Мединський, Л. Модзалевський, М. Назаров, Б. Наумов, І. Прокопенко, О. Піскунов, З. Равкін, К. Радіна, С. Рождественський, М. Рубінштейн, П. Соколов, В. Успенський, Ф. Фрадкін, Є. Шиянов, Л. Штефан та ін.

Предметом спеціального розгляду ставали і різні форми педагогічного знання, чому присвячені роботи Б. Бім-Бада, Є. Бондаревської, Г. Воробйова, Б. Гершунский та ін.

У цілому можна констатувати, що педагогічною наукою накопичено певний методологічний інструментарій, але, як показав аналіз сучасної практики його застосування, він багато в чому фрагментарний і різноманітний, його використання не носить системного характеру. Це знижує ефективність і ускладнює досягнення цілісності вивчення фактів і явищ у педагогічному процесі. Методологічний інструментарій вимагає не просто аналітичного узагальнення, а інтерпретації з єдиних теоретико-методологічних позицій системного внутрішнього погодження, розробки нових дослідницьких підходів і поглядів на ті чи інші аспекти дослідження, не вивчалися методологічні підходи в аспекті формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін.

Виклад основного матеріалу. Істотною ознакою підходу як методологічної категорії є те, що він містить не тільки сукупність певних принципів і теоретичних положень, але й відповідні їм способи діяльності. Інакше кажучи, у структурі підходу як цілісного явища можуть бути виділено два рівні:

- концептуально-теоретичний, що включає базові, вихідні концептуальні положення, ідеї й принципи, які виступають гносеологічною основою діяльності, що здійснюється з позицій і в межах даного підходу, ядром її змісту;
- процесуально-діяльнісний, що забезпечує вироблення й застосування в процесі такої діяльності доцільних, адекватних концептуально-орієнтованому змісту способів і форм її здійснення.

Оскільки педагогіка – наука, орієнтована на практичне перетворення соціальної дійсності, багато дослідницьких підходів, що використовуються для вивчення педагогічних явищ, особливо в прикладних аспектах, у той же час виступають і методологічною основою педагогічної діяльності.

Філософсько-методологічною базою дослідження слугує вчення матеріалістичної діалектики про становлення і розвиток буття і пізнання, про найбільш загальні закономірні зв'язки між предметами і явищами навколишньої дійсності. Опора на закони діалектики

дозволяє розглянути психолого-педагогічну компетентність викладача технічних дисциплін із позиції її розвитку та зумовленості всією сукупністю чинників природного та соціального характеру. Загальнонауковому рівню методологічного аналізу відповідають системно-функціональний і антропологічний підходи, конкретно-науковому рівню – компетентнісний, особистісно-діяльнісний, інтегративний, суб'єктний, акмеологічний, аксіологічний, технологічний підходи. Перелічені вище підходи є методологічними орієнтирами в процесі вивчення суті, змісту, структури, динаміки і умов розвитку психолого-педагогічної компетентності викладача технічних дисциплін.

Системно-функціональний підхід широко використовується не тільки в гуманітарних науках, а й у всіх галузях наукового знання для глибокого аналізу складно організованих об'єктів і сфер діяльності. В осмислення можливостей системного підходу великий внесок зробили такі вчені, як Б. Ананьєв, В. Афанасьєв, І. Блауберг, О. Леонтєв, Б. Ломов, В. Садовський, Г. Щедровицький, Е. Юдін та ін. Специфіка системно-функціонального підходу полягає в пізнанні цілісності, упорядкованості і організованості об'єкта з урахуванням функцій, що здійснюються. Об'єкт може розглядатися як система, якщо володіє такими характеристиками: цілісність, уключеність до складу систем більш високого рівня, стійкі зв'язки і відносини між структурними компонентами самого об'єкта, наявність системоутворюючого чинника, мінливість як результат взаємодії даної системи з системами більш високого і низького рівнів.

Як зазначає В. Кулешов, методологію системного аналізу доцільно застосовувати також при вивченні таких складних феноменів і реальностей, як система післядипломної освіти викладацьких кадрів, система освіти в країні і в світі. Моделювання процесу формування психолого-педагогічної компетентності викладача технічного ВНЗ у системі післядипломної освіти також передбачає виокремлення структурних компонентів (мета, зміст, методи, форми, засоби, результат), зв'язків і відносин між ними, що виникають у процесі функціонування даної системи та обумовлюють її розвиток і вдосконалення.

Таким чином, психолого-педагогічна компетентність викладача технічного ВНЗ розглядається нами як багатокомпонентна, динамічна система, розвиток якої тісно пов'язаний із розвитком інших систем.

Отже, системно-функціональний підхід дозволяє визначити структуру, етапи, функції й принципи проектування технології формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін, що необхідна їм для успішної реалізації професійної діяльності.

На етапі розробки концепції формування психолого-педагогічної компетентності викладача технічних дисциплін у системі післядипломної освіти ми спиралися на компетентнісний підхід, який дозволяє обґрунтувати цілі, визначити зміст, принципи, технологічне забезпечення процесу психолого-педагогічної підготовки та підвищення кваліфікації професорсько-викладацького складу технічного ВНЗ.

Компетентнісний підхід є центральним у нашому дослідженні. Він дозволяє розглянути психолого-педагогічну компетентність викладача технічних дисциплін як сукупність блоків ключових компетенцій.

Компетентнісний підхід використовується як цілеутворюючий підхід для моделювання процесу формування психолого-педагогічної компетентності викладача в системі післядипломної інженерно-педагогічної освіти (ППО). Це продиктовано тим, що в основі сучасної освітньої парадигми лежить уявлення про мету і результати професійної освіти як про формування компетенцій фахівців, що дозволяють їм мобільно використовувати знання, уміння, особистісні якості для вирішення різних завдань у процесі професійної діяльності. Концепція компетентнісно-орієнтованої освіти активно розробляється в багатьох країнах світу, найбільшою мірою відповідає реаліям постіндустріального, інформаційного суспільства, коли знання перестало бути «самодостатнім капіталом», і більше цінується здатність професіонала вирішувати завдання різного рівня складності.

Компетентнісний підхід, на відміну від інших, виходить насамперед із того, що в

процесі освіти потрібно не просто «постачати» людину якимись знаннями й розвивати якісь її здібності і якості, а цілеспрямовано готувати її практично застосовувати ці знання й додавати ці якості до тих або інших життєвих обставин. При цьому перед організаторами освіти в першу чергу постає проблема не відбору знань, які повинен освоїти, той хто навчається, або виявлення якостей особистості, що вимагають розвитку, а відбору галузей і сфер результатів освіти, які найбільш значущі для людини в її «позаосвітній» соціальній й професійній діяльності, – ключових компетенцій.

Саме ключові компетенції визначають відбір знань (зміст освіти), що відрізняє даний підхід від традиційного, в основу якого покладено уявлення про те, що зміст освіти повинний являти собою «педагогічно адаптований соціальний досвід людства, ізоморфний, тобто тотожний за структурою людській культурі у всій її структурній повноті». Незаперечною значущістю для людини інтелектуального розвитку, якому віддає пріоритет діяльнісний підхід, компетентнісний підхід у той же час наголошує на формуванні в процесі освіти її здатності й готовності до практичної соціальної дії.

Отже, компетентнісний підхід передбачає єдину систему визначення цілей, змісту і технологічного забезпечення процесу післядипломної освіти на основі виділення ключових компетенцій викладача технічних дисциплін, що гарантують результативність його професійної діяльності.

Особистісно-діяльнісний підхід робить акцент не стільки на освоєнні тими, хто навчається, професійних знань, скільки на оволодінні при цьому орієнтовними основами діяльності, у першу чергу – навчальної, через яку освоюються й усі інші види діяльності. В якості найважливішого методологічного орієнтира при дослідженні психолого-педагогічної компетентності викладача технічних дисциплін застосовується особистісно-діяльнісний підхід. Основи даного підходу були закладені в працях: Л. Виготського, П. Гальперіна, В. Давидова, О. Леонтьєва, С. Рубінштейна, А. Петровського та ін. У вітчизняній психології категорія «діяльність» традиційно використовується як пояснювальний принцип формування психічних процесів і властивостей людини (психічне розглядається як інтеріоризація зовнішнього, пов'язаного із здійсненням діяльності).

Особистісно-діяльнісний підхід також добре описує ті процеси, в яких виявляється залежність розвитку особистості, її якостей від змісту і характеру діяльності; в якості основної детермінанти формування психолого-педагогічної компетентності викладача визнає саме діяльність. Зміст, функції, рівень освоєння професійної діяльності визначають зміст, види і рівень сформованості компетентності викладача технічних дисциплін.

Отже, особистісно-діяльнісний підхід, спрямований на формування у викладачів технічних дисциплін, які володіють високим рівнем психолого-педагогічної компетентності, загальної й професійної культури й інтелектуального розвитку, готових до активної професійної діяльності.

Інтегративний підхід, розглядає педагогічні явища як цілісні утворення, у яких спостерігається єдність процесуальних і результуючих боків, процесів універсалізації й гармонізації; у них відбувається взаємотрансформація частин, що кооперуються не за рахунок один одного, а на користь один одному; даний підхід характеризує наявність загальних точок дотику між компонентами, що кооперуються, які доповнюються співіснуванням протилежних, часом взаємовиключних сторін буття. У ході його реалізації можуть бути вирішені такі завдання, як максимальне розкриття інтелектуально-духовного, когнітивно-гносеологічного й фізичного потенціалу людини; створення умов для саморозкриття й самореалізації внутрішніх потенцій людини; надання допомоги людині у визначенні сенсу життя в умовах радикальних соціально-економічних трансформацій; формування в тих, кого навчають, основних життєвих і громадянських цінностей; культурна освіта, засвоєння культурних і трудових традицій свого народу; розвиток здібностей до співробітництва, спілкування; розвиток внутрішньої свободи тощо. Вирішення даних завдань «кінцевим своїм підсумком має інтегративно-цілісну людину.

Таким чином, інтегративний підхід дозволяє гармонізувати зміст базової й післядипломної освіти викладача технічних дисциплін із метою формування в нього готовності до професійної діяльності.

Ураховуючи, що розвиток компетентності здійснюється в нерозривному зв'язку з особистісним становленням викладача, з удосконаленням його природних здібностей, пізнавальної і емоційно-вольової сфери, з розвитком його професійної свідомості та самосвідомості, а тому в якості методологічного орієнтира використовується антропологічний підхід.

Суть філософсько-антропологічного підходу полягає у вивченні ролі людини в розвитку природного, суспільно-економічного, соціокультурного середовища, як активного учасника перетворювальної діяльності, відповідального за її результати.

Антропологічний підхід, що розробляється в межах психолого-педагогічних наук, вимагає опори на цілісне уявлення про людину як біосоціальну істоту, на інтегроване знання про неї, отримане в межах соціально-гуманітарних і природничих наук, на дані міждисциплінарних досліджень [0]. Це дозволяє вивчити людину у всій складності, з урахуванням багатоаспектності, багаточинниковості, різноманітності її складових.

Антропологічний підхід до вивчення людини як біосоціальної істоти вимагає врахування як біологічно обумовлених, так і соціально обумовлених властивостей. На сьогоднішній день у науці відсутній загальноприйнятий підхід до визначення структури людини (особистості), який можна було б використовувати як надійної методологічної основи для здійснення теоретичних і емпіричних досліджень. Учені, проводячи дослідження, часто спираються на структуру особистості, що запропонована К. Платоновим, який розглядав особистість як певну асоціальну ієрархічну структуру і виділяв в ній: біологічно зумовлені, соціально зумовлені властивості, індивідуальні особливості прояву психічних процесів і індивідуально набутий досвід [0].

Отже, антропологічний підхід, що дозволяє вивчити особистість як біосоціальну істоту, вимагає врахування як біологічно обумовлених, так і соціально обумовлених властивостей.

Однак для глибокого дослідження психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін антропологічного підходу недостатньо, адже компетентність обумовлено не тільки розвитком особистості, але її основні складові (знання, вміння, навички і нерозривно з ними пов'язані компетенції) формуються безпосередньо в діяльності (навчальній, професійній). Враховуючи це, в якості найважливішого методологічного орієнтира при дослідженні психолого-педагогічної компетентності викладача використовується суб'єктний підхід, що дозволяє розглядати викладача саме як суб'єкта діяльності, який розпоряджається своїми ресурсами для вирішення професійних завдань.

Суб'єктний підхід, що розроблено в педагогіці, ставить у центр освітнього процесу самого учня (В. Кремень, О.Седашева), який є суб'єктом освітньої діяльності, що вимагає зміни позиції педагога, зміщення акцентів з викладання на учіння, з виховання на створення сприятливих умов для самовиховання і саморозвитку особистості [0].

Таким чином, суб'єктний підхід дозволяє вивчити викладача одночасно і як суб'єкта вдосконалення професійної діяльності, і як суб'єкта професійно-особистісного самовдосконалення, що в сукупності забезпечує прогресивний розвиток його психолого-педагогічної компетентності.

Акмеологічний підхід є продуктивним і при розробці програм формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін у системі ППО. Він припускає відмову від маніпулятивних технік, наприклад, від тренінгів вузько навчальної спрямованості, націлених тільки на формування необхідного в педагогічній роботі набору компетенцій, «натаскування» викладача на оволодіння конкретними технологіями. З точки зору досягнення викладачем професійної зрілості і максимальної творчої реалізації в професійно-педагогічній діяльності ефективні тренінги акмеологічної спрямованості, що розроблені в практичній психології [0].

Отже, акмеологічний підхід акцентує увагу на потреби та здібності викладача до самовдосконалення, спирається на ідею про єдність його професійного та особистісного розвитку. При цьому величезне значення для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності має духовно-моральний розвиток особистості викладача.

Акмеологічний підхід, який акцентував увагу на потреби та здібності викладача до самовдосконалення, спирається на ідею про єдність його професійного та особистісного розвитку. При цьому величезне значення для успішного здійснення професійно-педагогічної діяльності має духовно-моральний розвиток особистості викладача. Чим гармонійніше поєднуються всі аспекти розвитку особистості, тим більш вільною, творчою, психологічно зрілою вона стає. Тому в якості методологічного орієнтира дослідження психолого-педагогічної компетентності викладача є також аксіологічний підхід.

Аксіологічний підхід до дослідження компетентності викладача розглядає її як цінність, як самоціль професійно-особистісного розвитку.

Отже, аксіологічний підхід до дослідження психолого-педагогічної компетентності викладача технічних дисциплін розглядає її як цінність, як самоціль професійно-особистісного розвитку.

Технологічний підхід до формування компетентності викладача технічних дисциплін розглядає педагогічний процес, який завдяки чітко визначеній послідовності кроків, спрямованих на досягнення запланованої мети, дозволяє досягти результатів із заздалегідь заданими кількісними та якісними показниками та відповідає критеріям технологічності.

У педагогіці під критеріями технологічності розуміють систему вихідних положень щодо конструювання та реалізації будь-якої педагогічної технології. Вони знайшли відображення в наукових працях Т. Гришиної, Т. Давиденко, М. Мисливця, Т. Сальникової, В. Селевка, Т. Шамової, Г. Шибанової та ін.

Застосування технологічного підходу до проведення наукових досліджень у педагогічній галузі сприяє підвищенню їх ефективності, точності, усталеності результатів і, як зауважує Г.Селевко, «відсутністю багатьох якщо» завдяки науковому обґрунтуванню цілей, їх діагностичному формулюванню, а також проектуванню педагогічного процесу відповідно до критеріїв концептуальності, оптимальності та надійності.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, як зазначає В. Кулешова [0], сукупність методологічних підходів (системно-функціонального, компетентнісного, антропологічного, особистісно-діяльнісного, інтегративного, суб'єктного, акмеологічного, аксіологічного, технологічного) дозволяє досліджувати сутність, зміст, структуру психолого-педагогічної компетентності викладача технічного ВНЗ, виділити і обґрунтувати блоки ключових компетенцій викладача технічних дисциплін, сформулювати цілі, розробити зміст і технологічне забезпечення процесу формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін.

Подальшого дослідження потребує визначення методологічних підходів при формуванні психолого-педагогічної компетентності керівного складу ВНЗ III-IV рівнів акредитації в умовах дистанційного навчання; аналіз методологічних положень при вивченні закордонного досвіду формування професійної компетентності фахівців.

Список використаних джерел

1. Байденко В. И. Новые стандарты высшего образования: методологические аспекты / В. И. Байденко // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 5. – С. 4-9.
2. Блауберг И. В. Становление и сущность системного подхода / И. В. Блауберг, Э. Г. Юдин. – М. : Наука, 1983. – 270 с.
3. Деркач А. А. Акмеологические основы развития профессионала / А. А. Деркач – М. : Изд-во Моск. психолого-социал. ин-та; Воронеж : НПО МОДЭК, 2004. – 752 с. – (Сер. Психологи отечества)
4. Кремень В. Г. Філософія освіти XXI століття / В. Г. Кремень // Вища школа. – 2002. – № 6. – С. 9-17.
5. Кулешова В. В. Теоретичні і методичні засади формування психолого-педагогічної компетентності викладачів технічних дисциплін у системі післядипломної освіти : дис. ... доктора

педагогічних наук: спец. 13.00.04 – «Теорія та методика професійної освіти» / В. В. Кулешова. – Харків, 2014. – 602 с.

6. Максакова В. И. Педагогическая антропология : учеб. пособие / В. И. Максакова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.

7. Платонов К. К. Структура и развитие личности / К. К. Платонов – М. : Наука, 1986. – 256 с.

8. Слостенин В. А. Введение в педагогическую аксиологию : учеб. пособие / В. А. Слостенин, Г. И. Чижакова. – М. : Academia, 2003. – 185 с.

References

1. Bajdenko, VI 2007, 'Novye standarty vysshego obrazovaniya: metodologicheskie aspekty', *Vysshee obrazovanie segodnja*, no. 5, pp. 4-9.

2. Blauberger, IV & Judin, JeG 1983, *Stanovlenie i sushhnost sistemnogo podhoda*, Nauka, Moskva.

3. Derkach, AA 2004, *Akmeologicheskie osnovy razvitiya professionala*, Izdatelstvo Moskovskogo psihologo-sociologicheskogo instituta, Moskva, NPO MODJeK, Voronezh.

4. Kremen, VH 2002, 'Filosofiya osvity XXI stolittya', *Vyshcha shkola*, no. 6, pp. 9-17.

5. Kuleshova, VV 2014, 'Teoretychni i metodychni zasady formuvannya psykholoho-pedahohichnoyi kompetentnosti vykladachiv tekhnichnykh dystsyplin u systemi pislyadyplomnoyi osvity', Doct.ped.n. thesis, Kharkiv.

6. Maksakova, VI 2001, *Pedagogicheskaja antropologija*, Akademiya, Moskva.

7. Platonov, KK 1986, *Struktura i razvitie lichnosti*, Nauka, Moskva.

8. Slostenin, VA & Chizhakova, GI 2003, *Vvedenie v pedagogicheskuyu aksiologiju*, Academia, Moskva.

Стаття надійшла до редакції 02.10.2015 р.